

ÅRSRAPPORT 1992

For Juridisk Rådgivning for Kvinner

JURK

Utarbeidet av
Heidi Iversen og
Anne Cecilie R. Kran

ÅRSRAPPORT 1992

For Juridisk Rådgivning for Kvinner

JURK

Utarbeidet av
Heidi Iversen og
Anne Cecilie R. Kran

Innholdsfortegnelse

1	Presentasjon av juridisk rådgivning for kvinner	8
1.1	Formål	8
1.2	JURKs virksomhet er tredelt:	9
1.2.1	Gratis rettshjelpstilbud til kvinner.....	9
1.2.2	Rettspolitisk arbeid i et kvinneperspektiv.....	9
1.2.3	Forebyggende arbeid	9
1.2.3.1	Konkret rettshjelp.	10
1.2.3.2	Foredragsvirksomhet.	10
1.2.3.3	Skriftlig materiale.....	10
1.3	JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen	10
1.4	Organisasjonen	11
1.4.1	Fellesmøtet.....	11
1.4.2	Arbeidsutvalget.....	11
1.4.3	Saksbehandlingsgruppene	11
1.4.4	Tverrgruppene	12
1.4.5	Daglige ledere	12
1.5	Tilholdssted	12
1.6	Mottak av rådsøkende og telefonvakt.....	12
2	Oversikt over medarbeidere i perioden:	13
3	Økonomi og drift.	14
3.1	Finansiering	14
3.1.1	Justisdepartementet.....	14
3.1.2	Akershus fylkeskommune	14
3.1.3	Andre fylker	14
3.1.4	Oslo kommune.....	14
3.1.5	Annen økonomisk støtte	14
3.1.6	Problemer med finansieringen	15
3.2	Årets drift.....	15
3.3	Årsregnskap for 1992	16
3.3.1	Inntekter.....	16
3.3.2	Utgifter.....	17

4	Saksmateriale og metode	18
5	Antall saker	18
6	Opplysninger om de rådsøkende	20
6.1	Bostedsfylke	20
6.1.1	Oslo og Akershus	20
6.1.2	Resten av landet	21
6.2	Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK	21
6.3	Statsborgerskap	22
6.3.1	Kvinnens statsborgerskap	22
6.3.2	Mannens statsborgerskap	22
6.4	Barn	23
6.5	Sivilstand	23
6.6	Yrke og forsørgelseskilde	23
6.6.1	Yrke	24
6.6.2	Forsørgersystem	24
6.7	Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?	25
6.8	Tidligere kontakt med rettshjelper	25
6.8.1	Hvem har de vært i kontakt med?	25
7	Problemområdene	27
7.1	Oversikt over rettsområdene	27
7.2	Arbeidsrett	28
7.3	Arverett	28
7.4	Barnerett	29
7.4.1	Samværsrett	29
7.4.2	Barnebidrag	29
7.4.3	Øvrige spørsmål	29
7.5	Boligrett	30
7.5.1	Generell bosituasjon	30
7.5.2	Bostøtte	30
7.6	Erstatningsrett/forsikringsrett	31
7.7	Familierett	31
7.7.1	Ektepakt	32
7.7.2	Underholdsplikt i ekteskapet	32
7.7.3	Bidrag til kvinnen etter separasjon/skilsmissе	32
7.7.4	Separasjon og skilsmissе	32
7.7.5	Skilsmissе	33

7.8	Innvandrerkvinnerett	33
7.9	Internasjonal privatrett	34
7.10	Rettshjelpsrett	34
7.11	Skifterett	35
7.12	Sosial- og trygderett	36
	7.12.1 Ytelser til enslige forsørgere.....	36
	7.12.2 Ytelser til etterlatte	37
	7.12.3 Sosialrett.....	37
	7.12.4 Kunnskapsmangel/informasjon om rettigheter	37
7.13	Ugift samliv	38
8	Statistikk på grunnlag av mishandlingsskjemaer	40
8.1	Generelt	40
8.2	Kontakt med JURK	40
8.3	Mishandlers forhold til kvinnen	41
8.4	Arten av mishandlingen	41
8.5	Varighet	42
8.6	Anmeldelse	42
8.7	Kontakt med andre instanser	42
8.8	Åstedet	43
8.9	Kvinnens alder	43
8.10	Kvinnens yrke	44
8.11	Kvinnens bosted	44
8.12	Mulige feilkilder	45
8.13	Kommentarer til tabellene.....	45
9	Prinsipielt og forebyggende arbeide	46
9.1	Generelt	46
9.2	Rettsorienteringsgruppen	47
9.3	PR-gruppen	48
9.4	Bredtveit-gruppen	49
9.5	Volds- og mishandlingsgruppen	50
9.6	Prinsipiell gruppe	51
9.7	Innvandrerkvinne-gruppen	52
9.8	Skoleprosjektgruppen.....	54
9.9	Studieturgruppen.....	54
9.10	Revisjonsgruppen.....	55
9.11	Fellesseminaret.....	55

Forord

Denne rapporten gir en konsentrert oversikt over JURKs virksomhet i 1992.

Rapporten fungerer delvis som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK, men den distribueres også til andre. Bevilgende myndigheter får den for å vurdere tiltakets nytteverdi. Andre har mulighet til å bestille den. Rapporten brukes av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre som arbeider innen området. For de som måtte være interessert i å vite mer om hva vi driver med vil jeg likevel anbefale å ta direkte kontakt med oss, da en slik rapport bare i begrenset utstrekning kan fortelle om vårt arbeid.

Rapporten bygger i stor grad på oppsettet fra tidligere årsrapporter. Dette gjør det enklere å sammenligne driften fra år til år.

Oslo, mars 1993

Heidi Iversen og
Anne Cecilie R. Kran

1 Presentasjon av juridisk rådgivning for kvinner

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid mente de å se en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. Det skulle mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Gjennom arbeidet med JURKs saker, har dette inntrykket vist seg å være riktig.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Dette kan blant annet skyldes at kvinner fremdeles i perioder av livet lever et liv forskjellig fra menn. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale lovregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg sitter menn gjennomgående inne med mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av det tradisjonelle rettshjelpsapparatet.

JURK drives med dispensasjon fra advokatmonopolet, gitt av Justisdepartementet med hjemmel i lov om adgangen til å drive rettshjelpsvirksomhet § 6.

Rådgivningen er *gratis* for alle som oppsøker oss. Med de stadig strammere rammene for fri rettshjelp er dette spesielt viktig. Rettshjelpen gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK oppsøkes av kvinner fra alle sosiale lag, men felles for de fleste er at de har lite egne midler. De rådsøkende uttrykker selv at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere, fordi de føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon hos kvinnelige rettshjelpere enn hos mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift, jfr. lovens § 3, 3. ledd om likestillingsfremmende tiltak.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet og Akershus fylkeskommune. (Se nærmere om dette under *finansiering*, punkt 3.1.)

1.1 Formål

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking, og bedre kvinners rettstilling.

I arbeidet for å oppnå dette ønsker vi som juridiske studenter å benytte vår kjennskap til lov- og regelverket, til å yte råd og veiledning til kvinner.

Gjennom den konkrete rettshjelpen avdekkes *kvinnens spesielle rettshjelpsbehov*. Dette rettshjelpsbehovet skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertrykkningen, og kan også ha sitt grunnlag i kvinnens biologi. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinnens særskilte rettshjelpsbehov. JURK har her en viktig funksjon.

1.2 JURKs virksomhet er tredelt:

1.2.1 Gratis rettshjelpstilbud til kvinner

Vi yter konkret rettshjelp til kvinner i rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett.

1.2.2 Rettspolitisk arbeid i et kvinneperspektiv

Vi arbeider prinsipielt med det vi erfarer gjennom den konkrete rettshjelpen. Det prinsipielle arbeidet drives ut fra et kvinnepolitisk perspektiv. Det vil si at vi vurderer kvinnens rettslige stilling etter gjeldende rett og kommer med forslag til forbedringer der vi mener det er påkrevet for å oppnå reell likestilling eller spesielle regler som ivaretar og respekterer kvinnens spesielle behov. Det rettspolitiske arbeidet ivaretas ved f.eks. avisinnlegg, påvirkning av offentlige instanser, ved å avgi høringsuttalelser til nye lovforslag m.m.

1.2.3. Forebyggende arbeid

En viktig del av JURKs arbeid er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsettingen "hjelp til selvhjelp". Dette medfører at vi i så stor utstrekning som mulig legger vekt på kunnskapsformidling konkret og generelt for å gjøre kvinnene i stand til selv å løse sine juridiske problemer og forebygge konfliktsituasjoner. Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å forsøke å demme opp for kvinneundertrykkningen som skjer i det norske samfunnet det være seg bevisst eller ubevisst.

Det forebyggende arbeidet gjøres i hovedsak i tre relasjoner:

1.2.3.1 *Konkret rettshjelp*

En del av JURKs målsetting i saksbehandlingen er å informere kvinner om deres juridiske rettigheter før problemene faktisk oppstår. Vi gir derfor alltid **skriftlige** svar med en orientering om kvinnens aktuelle juridiske rettigheter omkring hennes konkrete problem. Grunnen til at vi svarer skriftlig, er at vi mener det er lettere for kvinnen å forstå og huske svaret hun får, i tillegg til at vi mener det har en forebyggende effekt.

1.2.3.2 *Foredragsvirksomhet*

Dette gjøres blant annet ved at JURK gir rettsorientering til forskjellige foreninger og organisasjoner. (Se pkt. 9.2 om Rettsorienteringsgruppens arbeid.)

1.2.3.3. *Skriftlig materiale*

JURK har publisert hefter og stensiler om ulike emner, boka "Kjenn din rett", leserinnlegg, høringsuttalelser o.s.v.

Temaheftene/stensilene er:

- "Innsattes rettigheter"
- "I konflikt med politiet"
- "Ugift samliv"
- "Mishandlede kvinners rettstilling"
- "Oppløsning av ekteskapet"
- "Stønad til enslig forsørgere"
- "Generelt om skifte av felleseie"

1.3 **JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen**

Med grunnlag i formålet og JURKs utspring fra Kvinnesaksgruppa, er JURK en etablert del av kvinnebevegelsen i Norge.

JURK har i 1992 hatt et nært og utviklende samarbeid med mange andre organisasjoner utenfor kvinnebevegelsen og vi har en representant i Rettspolitisk forening, samt to representanter i AU i Fellesaksjonen mot porno og prostitusjon.

1.4 Organisasjonen

1.4.1 Fellesmøtet

JURk arbeider, som de fleste andre organisasjoner innenfor kvinnebevegelsen, etter prinsippet om flat struktur. Det vil kort sagt si at alle medarbeiderne har de samme rettigheter og plikter, og full medbestemmelsesrett.

JURKs høyeste organ er fellesmøtet. Dette avholdes hver fjortende dag, og alle saker av viktighet for organisasjonen tas opp her. Alle medarbeiderne plikter å møte.

1.4.2 Arbeidsutvalget

For mindre viktige saker som oppstår mellom hvert fellesmøte, saker som trenger rask avgjørelse, og for å forberede saker som skal opp på fellesmøtet, har vi et arbeidsutvalg som møtes hver uke. Dette er et koordinerings- og arbeidsfordelingsmøte.

Daglig leder har fast plass i arbeidsutvalget. I tillegg er det en saksbehandler fra hver av saksbehandlingsgruppene. Saksbehandlerne i gruppen møter hver sin gang.

1.4.3 Saksbehandlingsgruppene

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av seks til syv personer. I 1992 hadde vi tre grupper. I saksbehandlingsgruppene diskuteres sakene som kommer inn, svar til kvinnene, eller eventuell annen assistanse, må godkjennes. Gruppen blir dermed kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid en saksbehandler som er hovedansvarlig overfor den rådsøkende. Vi benytter oss av faglig ekspertise på Universitetet, i departementene og andre offentlige kontorer.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et rettssikkerhetssynspunkt, og et ønske om å arbeide slik. Vi innser de faglige begrensninger som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, men mener dette kompenseres gjennom en slik arbeidsform.

1.4.4 Tverrgruppene

I tillegg til saksbehandlingsgrupper har vi "tverrgrupper". Navnet kommer av at de personmessig er sammensatt på tvers av saksbehandlergruppene. Disse gruppene står også for det prinsipielle arbeidet.

1.4.5 Daglige ledere

Hver semester velger fellesmøtet en daglig leder som blir ansatt for et år om gangen, slik at det hele tiden er to daglige ledere som jobber sammen. Disse tar seg av den daglige driften av organisasjonen.

1.5 Tilholdssted

JURK har arbeidskontorer i Universitetets lokaler i Tullingsgate 4 C. I 1992 hadde JURK telefonvakt hver dag fra klokken 9-15 på telefonnummer 22 11 25 00 . Kontorene er dessverre uegnet til å motta rådsøkende i, siden vi er 19 medarbeidere som deler to små kontorer.

1.6 Mottak av rådsøkende og telefonvakt.

JURK har kontortid for personlig fremmøte to dager i uken. Tirsdag 12-14 og torsdag 16-20. I samme tidsrom er det telefonvakt på telefonnummer 22 71 42 08.

Vi leier nå lokaler hos Kvinnefronten i Helgesensgate 12. Dette lokalet deler vi med Fellesaksjonen mot porno og prostitusjon, noe som fungerer bra. Ulempen er imidlertid nå, som tidligere, at vi må ha klientmottaket på et annet sted enn vi arbeider. Dette særlig fordi vi kun leier kontoret i Helgesensgate seks timer i uken og vi ofte har behov for å treffe klienter utenom disse tidene.

På lang sikt hadde det vært ideelt for JURK å fått større kontorplass på Universitetet.

2 Oversikt over medarbeidere i perioden:

Andresen Kristin Tofte	Vår og høst 1992
Barmo Monica	Høst 1992
Berg Gro Ekrem	Vår 1992
Breivold Elisabeth Holst	Vår 1992
Brænden Siri	Høst 1992
Børnes Cathrine	Høst 1992
Frankrig Elisabeth	Vår og høst 1992
Gram Camilla	Høst 1992
Hukkelås Marit	Vår og høst 1992
Isachsen Anne Grethe	Vår og høst 1992
Ivarson Siri	Høst 1992
Iversen Heidi	Vår og høst 1992
Johansen Hege	Vår 1992
Kran Anne-Cecilie R.	Vår og høst 1992
Kyrkjebø Una	Vår 1992
Lundberg Janne	Vår 1992
Moen Gjertrud Aas	Høst 1992
Myklebust Hilde	Høst 1992
Nagel Helene Sara	Vår og høst 1992
Ottesen Siri	Vår 1992
Ravlo Anita	Vår 1992
Riege Ellen Christine	Vår 1992
Schiøler Inger	Vår 1992
Stokkeland Kari	Høst 1992
Strømme Marianne	Høst 1992
Stubberud Karin	Vår og høst 1992
Tangene Wenche M.L.	Vår 1992 og høst 1992

3 Økonomi og drift

3.1 Finansiering

3.1.1. Justisdepartementet

Justisdepartementet bevilget i ordinære bevilgninger for 1992 kr. 883.000,-. Disse midlene er øremerket til saksbehandling, og skal i hovedsak dekke brev og telefonhenvendelser fra hele landet.

3.1.2 Akershus fylkeskommune

Fra Akershus fylkeskommune fikk vi i 1992 bevilget kr. 100.000,-. Bevilgningen ble dermed redusert med kr. 39.664,- i forhold til i 1991.

3.1.3 Andre fylker

Vi søker alle landets fylkeskommuner om støtte til å dekke noen av de utgiftene vi har i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres fylke.

I 1992 bevilget Rogaland fylke kr. 10.000,-, Vest-Agder fylke kr. 10.000,-, Oppland fylke kr. 5000,- og Østfold fylke kr. 5000,- .

3.1.4 Oslo kommune

Etter at vi mistet den ordinære driftsstøtten i 1990 har vi ikke mottatt driftsstøtte fra Oslo kommune. For 1992 fikk vi imidlertid støtte til et likestillingsprosjekt for å lage en foredragspakke til videregående skoler og de øverste klasser i grunnskolen. Denne støtten var på kr. 75.000,-. Nærmere informasjon om dette prosjektet finnes under pkt. 9.11. Fra Oslo kommune mottok vi også kr. 50.000,- til likestillingsarbeid.

3.1.5 Annen økonomisk støtte

Barne- og familiedepartementet

Av Barne- og familiedepartementet mottok vi i 1992 kr. 25.000,- i forbindelse med revideringen av boken "Kjenn din rett". Les mer om denne boken under pkt. 9.8.

Studentsamskipnaden i Oslo

Studentsamskipnaden i Oslo bevilget i 1992 kr. 60.000,-. Vi informerer studentene om vårt rettshjelpstilbud ved hjelp av plakater og utdeling av brosjyrer på Blindern.

Universitetet i Oslo

Universitetet i Oslo stiller gratis lokaler, telefon (lokalt i Oslo) og B-post til vår disposisjon i Tullinsgate 4 c. Dette er av avgjørende betydning for JURKs eksistens.

3.1.6 Problemer med finansieringen

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av organisasjonen. Vi bruker unødige mye tid og midler på å skaffe bevilgninger. Usikkerheten ved at vi hvert år ikke vet *om* eller *hvor mye* vi hvert år får i bevilgninger, hindrer JURKs muligheter til langtidsplanlegging.

3.2 Årets drift

At økonomien er svak resulterer i at vi får gjort mindre enn vi ønsker. Vi har i 1992 hatt full drift i tilsammen 33 uker, og redusert drift om sommeren, dvs. kun 4 medarbeidere i 8 uker. Vårt mål er å være tilgjengelig i så stor del av året som mulig, noe økonomien dessverre ikke har tillatt oss.

Saksbehandlingen har lidd minst under den dårlige økonomien, noe jo også antall saker antyder. Vi har hatt en økning på 35,4 % i antall saker fra 1991. Det er klart at det er det prinsipielle arbeidet som har vært mest skadelidende.

Også i år har medarbeiderne kun fått betalt for 15 timers uke, mens det faktiske antall arbeidstimer er betraktelig høyere. Siden man jo må ta opp studielån ved siden av, og studiene ofte blir forsinket med minst ett semester, blir JURK delvis finansiert ved medarbeidernes studielån. I tillegg til medarbeidernes idealisme, har innkjøp av 5 PC'er høsten 1991 muliggjort økningen i antall saker. Det ser ut til at vi også i 1993 vil få en voldsom økning i antall saker.

3.3 Årsregnskap for 1992

3.3.1 Inntekter

Bevilgninger	
Justisdepartementet	kr. 883.000,-
Akershus fylkeskommune	kr. 100.000,-
Rogaland fylkeskommune	kr. 10.000,-
Vest-Agder fylkeskommune	kr. 10.000,-
Oppland fylkeskommune	kr. 5.000,-
Østfold fylkeskommune	kr. 5.000,-
Andre inntekter	
Oslo kommune	kr. 50.000,-
Studentsamskipnaden i Oslo	kr. 60.000,-
Oslo kommune til skoleprosjekt	kr. 75.000,-
Barne- og familiedepartementet	kr. 25.000,-
Diverse inntekter	kr. 13.105,20
Overføring fra 1991	kr. 12.892,38
Totale inntekter	kr. 1.248.997,58

3.3.2 Utgifter

Lønn	kr. 1.062.562,85
Diverse utgifter *	kr. 222.201,67
Overføring til Juss Hjelpa	kr. 20.000,-
Totale utgifter	kr. 1.304.764,52
Driftsunderskudd **	kr. 55.766,94
<p>* Utgifter til telefon, husleie, porto og kontorrekvisita. I tillegg inkluderer det innkjøp av 2 nye PCér, en skriver og 10 nye kontorstoler.</p> <p>** Underskuddet skyldes hovedsaklig at vi ennå ikke har fått refundert sykepenger for en medarbeider.</p>	

4 Saksmateriale og metode

Det saksmateriale som ligger til grunn for denne rapporten er personlige henvendelser over telefon, klientmottak i Oslo og brevhenvendelser fra kvinner bosatt over hele landet. Vi har da ikke regnet med mer generelle henvendelser fra f.eks. skoleelever, kvinnegrupper og andre organisasjoner som ønsker opplysninger om kvinners rettslige stilling.

For hver sak blir det fylt ut et mønsterark. Mønsterarket gir opplysninger om den rådsøkende og om kvinnens juridiske problem. Det er disse mønsterarkene som ligger til grunn for statistikkene.

Mønsterarkene er stort sett mer utfyllende for sakene med personlig fremmøte og over telefon, enn for brevhenvendelsene. Ved personlige henvendelser kan vi stille kvinnen spørsmål som ikke angår saken hennes direkte. Vi respekterer det hvis kvinnen ikke ønsker å gi slike opplysninger, men det er svært sjelden. Andelen av "ikke oppgitt" er forholdsvis høy i tabellene. Dette skyldes hovedsaklig brevhenvendelsene som ofte gir lite informasjon til statistikk.

I en del saker viser det seg at saken inneholder flere rettsspørsmål enn det som kommer frem av mønsterark og sakspapirer. Grunnen til dette er at saksbehandleren ofte bare noterer hovedproblemet på mønsterarket. Vi vet av den grunn at tallene i tabellen for problemområder er lavere enn sakene skulle tilsi.

5 Antall saker

	Antall	Prosent
Tlf./brevhenv.	1495	85,3%
Klientmottak	258	14,7%
Totalt	1753	100%

Mengden saker har, til tross for JURKs dårlige økonomi, steget med 35,4% i forhold til 1991. Dette skyldes at vi har arbeidet bevisst for å effektivisere, at hver medarbeider arbeider enda mer gratis enn før og at vi har nedprioritert det prinsipielle arbeidet. Det at vi har måttet nedprioritere det prinsipielle arbeidet til fordel for problemløsning anser vi som et stort problem. Særlig føler vi at vi kunne, og burde brukt mye mere tid på generell informasjon til potensielle klienter via

utarbeidelse av hefter, foredrag og kontakt med pressen.

Antall saker tilsvarer antall kvinner som fikk sin sak behandlet av oss i 1992. Dersom kvinnen henvender seg til oss angående samme sak flere ganger i løpet av året, noe som ofte skjer, registreres dette bare som en sak. Hvis den nye henvendelsen gjelder et helt annet problem, blir den registrert som ny sak.

Dersom kvinnen ved første henvendelse har flere juridiske problem som hører inn under ulike rettsområder, registreres dette som en sak innenfor flere rettsområder. I 1992 har vi registrert 1753 saker under vel 20 forskjellige rettsområder. Til sammen har vi registrert 2946 problemstillinger. Det vil i gjennomsnitt si 1,7 problemområder per sak. Videre har kvinnen ofte flere rettsspørsmål under hvert problemområde. Dette kommer frem under omtalen av de enkelte rettsområder vi behandler særskilt nedenfor.

De kvinnene som oppsøker oss personlig har stort sett samme type problemer som dem vi får skriftlige henvendelser fra, og det samme gjelder de kvinnene som ringer til oss. Mange kvinner synes det er vanskelig å skrive om problemet sitt. Dette gjelder særlig saker hvor det er mishandling inne i bildet. Store geografiske avstander, og problemer med å forlate hjemmet på grunn av barn, kan på den annen side gjøre det vanskelig å nå oss på klientmottaket.

6 Opplysninger om de rådsøkende

6.1 Bostedsfylke

Det fremgår av tabellen at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet, selv om de fleste av henvendelsene kommer fra Oslo og Akershus.

	Antall	Prosent
Oslo	818	46,7%
Akershus	339	19,3%
Østfold	49	2,8%
Vestfold	40	2,9%
Hedmark	44	5,8%
Oppland	30	1,7%
Buskerud	97	5,5%
Telemark	37	2,1%
Aust-Agder	9	0,5%
Vest-Agder	20	1,1%
Rogaland	35	2,0%
Hordaland	24	1,4%
Sogn og Fjordane	7	0,4%
Møre og Romsdal	25	1,4%
Sør-Trøndelag	23	1,3%
Nord-Trøndelag	11	1,5%
Nordland	25	3,3%
Troms	13	0,7%
Finmark	37	2,1%
Utlandet	25	1,4%
Ikke oppgitt	45	2,7%
Totalt	1 753	100,0%

6.1.1 Oslo og Akershus

66% av våre rådsøkende er bosatt i Oslo og Akershus. Siden vi holder til i Oslo, er det naturlig at det er kvinner fra Oslo og Akershus som benytter oss flittigst.

6.1.2 Resten av landet

34% av våre rådsøkende kommer fra områder utenfor Oslo og Akershus. Dette ser vi som positivt da vårt mål er å være et landsdekkende rettshjelpstilbud. Vi har også i år jobbet for å øke denne andelen gjennom blant annet PR-arbeid, se pkt. 9.3.

6.2 Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK

	Antall	Prosent
Via en bekjent	631	33,7%
Via massemedia	270	14,5%
På et offentlig kontor	265	14,1%
Via krisesenter	42	2,2%
Løpeseddel/plakat	148	7,9%
Via kvinnebevegelsen	32	1,7%
Advokat/rettshjelper	21	1,1%
Andre	262	14,1%
Ikke oppgitt	200	10,7%
Totalt	1 871	100,0%

Tallet er noe høyere enn antallet registrerte saker. Dette skyldes at noen oppgir flere kilder.

14,1% av våre rådsøkende ble anbefalt å kontakte JURK på et offentlig kontor. Det dreier seg først og fremst om sosial- og trygdekontorer, men også om fylksmannskontorer, politi- og lensmannskontorer ol. Det var mange av våre rådsøkende som ikke oppga hvor de hadde fått vite om oss, eller ikke husket det. Dette var tilfelle i 10,7% av sakene. Denne andelen var klart størst når det gjaldt brevhenvendelsene, der vi ikke får stilt kvinnene spørsmålene på mønsterarket. Ofte får vi også som svar at de ikke husker hvor de har hørt om oss, men at de "alltid har visst om oss".

6.3 Statsborgerskap

6.3.1 Kvinnens statsborgerskap

88,9% av kvinnene som har fått behandlet sin sak i JURK i 1992 er norske statsborgere. Dette må anses som naturlig.

Innvandrerkvinner er i større grad avhengig av å forklare seg muntlig, eventuelt ha med seg en tolk, da de ikke sjelden har problemer med språket. For dem er det å møte en saksbehandler i JURK personlig ofte den eneste mulighet til å få kontakt med oss. JURKs klientmottak i Helgesensgt. 12 er derfor ikke bare et ekstratilbud til Oslo-kvinnene, men ofte også det eneste reelle tilbud vi har til innvandrerkvinner. Vi vil i 1993 jobbe for få bedre kontakt nettopp med disse kvinnene.

	Antall	Prosent
Norsk	1559	88,9%
Norden forøvrig	28	1,6%
Europa	59	3,3%
Afrika	18	1,1%
Asia	23	1,3%
Amerika	20	1,2%
Australia	0	0,0%
Ikke oppgitt	46	2,6%
Totalt	1753	100,0%

6.3.2 Mannens statsborgerskap

At antall menn er lavere enn registrerte saker skyldes enten at kvinnen er enslig, eller at mannen ikke er part i saken.

	Antall	Prosent
Norsk	740	84,1%
Norden forøvrig	14	1,6%
Europa forøvrig	46	5,2%
Afrika	29	3,3%
Asia	26	3,0%
Amerikansk	24	2,8%
Australsk	0	0,0%
Totalt	879	100,0%

6.4 Barn

	Antall	Prosent
Ja	1229	70,1%
Nei	393	22,4%
Ikke oppgitt	131	7,5%
Totalt	1753	100,0%

6.5 Sivilstand

	Antall	Prosent
Gift	510	29,1%
Ugift	362	20,6%
Samboende	249	14,2%
Separert	281	16,1%
Skilt	243	13,9%
Enke	30	1,7%
Ikke oppgitt	78	4,4%
Totalt	1753	100,0%

Den største gruppen er som man ser gift. JURK kommer i svært mange saker inn som en rådgivende instans før kvinnen tar noe rettslig skritt i retning av samlivsbrudd, eller separasjon/skilsmisse. I disse sakene fungerer JURK ofte som et bindeledd mellom kvinnen og det tradisjonelle rettsapparatet.

6.6 Yrke og forsørgelseskilde

	Antall	Prosent
Heltid	1329	75,8%
Deltid	243	13,9%
Ikke oppgitt	181	10,3%
Totalt	1753	100,0%

De fleste av våre rådsøkende er heltidsarbeidende. Dette inkluderer også husmoryrket.

6.6.1 Yrke

	Antall	Prosent
Omsorgs- og hjemmearbeid	197	11,2%
Kontor/sentralbord	310	17,7%
Helsevesenet	234	13,3%
Servicenæring	144	8,2%
Undervisning	128	7,3%
Student	182	10,3%
Selvstendig næringsdrivende	47	2,7%
Trygdet	249	14,2%
Industriarbeid	9	0,6%
Annet	98	5,6%
Ikke oppgitt	155	8,9%
Totalt	1753	100,0%

De aller fleste arbeider innfor typiske kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, butikkarbeid og arbeid i undervisningssektoren.

6.6.2 Forsørgersystem

	Antall	Prosent
Egen inntekt	1213	60,6%
Mannens inntekt	101	5,1%
Offentlig støtte	422	21,1%
Studielån	101	5,1%
Annet	15	0,7%
Ikke oppgitt	148	7,4%
Totalt	2000	100,0%

Tallet er høyere enn antallet klienter da noen har flere forsørgelseskilder.

6.7 Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?

	Antall	Prosent
Kvinnelige saksbehandlere	391	17,0%
Anbefalt av andre	352	15,3%
JURKs rykte	142	6,2%
Gratis	783	34,1%
Dårlig rettshjelper	30	1,3%
Enkelt/uforpliktende	323	14,0%
Vet ikke	22	0,9%
Annet	70	3,1%
Ikke oppgitt	184	8,1%
Totalt	2 297	100,0%

Mange av de som tar kontakt med oss oppgir flere grunner til dette. Svært mange anfører for eksempel det at vi er gratis i tillegg til en annen grunn. Dette gjelder særlig i sammenheng med at de er garantert kvinnelig saksbehandler, og at de har fått oss anbefalt.

6.8 Tidligere kontakt med rettshjelper

Vi spør også de rådsøkende om de tidligere har vært i kontakt med rettshjelpere angående saken.

	Antall	Prosent
Ja	444	25,3%
Nei	1 187	67,4%
Ikke oppgitt	129	7,3%
Totalt	1 760	100,0%

6.8.1 Hvem har de vært i kontakt med?

Når det gjelder privatpraktiserende advokater er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Kvinnene følger ofte at advokaten snakker "over hodet" på dem, det vil si med et språk de ikke forstår. De føler at advokaten ikke har tid til å lytte, og den rådsøkende kan ha inntrykk av at advokaten er lite interessert i saken hennes, og prioriterer andre, mer "spennende" saker. Ofte har den rådsøkende ikke lenger råd til å la advokaten arbeide videre med saken. I de tilfellene hvor kvinnen henvender seg til oss

fordi hun ønsker en nærmere forklaring på hva advokaten hadde sagt eller gjort, gir vi så langt vi kan slik forklaring.

JURK er forsiktig med å engasjere seg i saker der det er andre rettshjelpere inne i bildet fra før, fordi vi ønsker å unngå dobbeltbehandling av saker.

	Antall	Prosent
Privat advokat	303	68,2%
Ktr. for fri rettshjelp	55	12,4%
Juss Buss	31	7,0%
Andre rettshjelpere	55	12,4%
Totalt	444	100,0%

7 Problemområdene

7.1 Oversikt over rettsområdene

Problemområder	Antall	Prosent
Arbeidsrett	61	2,1%
Arverett	182	6,2%
Abort- og fødselsrett	7	0,2%
Barnerett	637	21,7%
Boligrett	104	3,5%
Erstatnings- og forsikringsrett	36	1,2%
Familierett	709	24,1%
Forvaltningsrett	22	0,7%
Innvandrerkvinnerett	52	1,8%
Internasjonal privatrett	15	0,5%
Kontraktsrett	128	4,3%
Personrett	7	0,2%
Rettshjelpsrett	53	1,8%
Sivilprosess	25	0,8%
Skatt og avgifter	47	1,6%
Skifterett	224	7,6%
Sosial- og trygderett	151	5,1%
Strafferett	102	3,5%
Tingsrett	36	1,2%
Ugift samliv	295	10,1%
Annet	53	1,8%
Totalt	2946	100,0%

Denne tabellen viser at hver kvinne i gjennomsnitt hadde spørsmål innen ca. 1,7 problemområder. Svært ofte har kvinnen flere spørsmål innen hvert rettsområde. Dette er grunnen til at det totale antallet i tabellene over de utvalgte problemområdene er høyere enn i oversiktstabellen over. Vi har flest saker innenfor saksområdene barne-, skifte-, og familierett; herunder ugift samliv. Tabellen viser tydelig at kvinner har flest rettslige problemer når det gjelder separasjon, skilsmisse og samlivsbrudd ellers, samt områder som har nær tilknytning til dette.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om følgende problemområder: Arbeidsrett, arverett, barnerett, boligrett, erstatningsrett, familierett, fremmedrett, internasjonal privatrett, rettshjelpsrett, skifterett, sosial- og trygderett og ugift samliv. Disse har vi valgt ut delvis på grunn av problemområdetets størrelse i vårt materiale, og på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinnevertslig og kvinnepolitisk synspunkt.

7.2 Arbeidsrett

	Antall	Prosent
Usaklig oppsigelse	23	37,7%
Forbigåelse ved ansettelse	3	4,9%
Annet	35	57,4%
Totalt	61	100,0%

7.3 Arverett

Mange av sakene innen arveretten gjelder opprettelse av testament. Flesteparten angikk konkret hjelp til å sette opp testament. Vi får også spørsmål om formkrav, om hva man kan regulere i testament og om når det er nødvendig med testaments form. Vår erfaring viser at mange tror dette er noe de ikke kan gjøre selv, men må overlate til en jurist.

	Antall	Prosent
Odels/åsetesrett	10	5,5%
Spørsmål ang. opprettelse av testament	100	54,9%
Spørsmål om legalarv og pliktedelsarv	39	21,4%
Annet	33	18,2%
Totalt	182	100,0%

7.4 Barnerett

Spørsmålet om hvem som skal ha foreldreansvaret og den daglige omsorgen for barna etter et samlivsbrudd er svært viktig for den rådsøkende. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de ikke skal få den daglige omsorgen for barna. Selv når kvinnen har hatt hovedansvaret for barna, noe som gjelder i de fleste tilfeller, tror de ofte at mannen står sterkere enn dem. Han tjener bedre og kan derfor lettere holde på den felles bolig, og generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør å bryte ut av dårlige ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen.

	Antall	Prosent
Foreldreansvar	118	18,5%
Daglig omsorg	262	41,1%
Samværsrett	96	15,1%
Barnebidrag	79	12,4%
Kidnapping av barn	20	3,1%
Barnevern	16	2,5%
Adopsjon	7	1,1%
Farskapsskap	19	2,9%
Barnetestament	2	0,4%
Annet	18	2,9%
Totalt	637	100,0%

7.4.1 Samværsrett

I de fleste tilfellene ønsket kvinnen generell informasjon om samværsretten, og da særlig omfanget av den. Ellers gikk mange saker ut på problemer som oppsto fordi faren ikke fulgte opp sin samværsrett. Kvinne ønsket den avlastning hans samværsrett ville innebære, og barna ønsket å se sin far. Videre ønsket noen rådsøkende at farens samværsrett skulle bortfalle, blant annet på grunn av rusproblemer hos den samværsberettigede og i noen tilfeller mistanke om incest.

7.4.2 Barnebidrag

De spørsmålene vi får om barnebidrag dreier seg om fastsettelse, endring, forskuttering og innkreving av bidraget.

7.4.3 Øvrige spørsmål

Vi hadde også saker angående kidnapping av barn, adgangen til å ta barnet med til utlandet i forbindelse med ferie og jobb/utdanning, barnevern, adopsjon og fastsettelse av farskap.

7.5 Boligrett

	Antall	Prosent
Den rådsøkende er leietaker	54	51,9%
Den rådsøkende er utleier	20	19,2%
Bostøtte	13	12,6%
Annet	17	16,3%
Totalt	104	100,0%

7.5.1 Generell bosituasjon

Spørsmålene dreier seg i hovedsak om generell informasjon i forbindelse med bolig og leieforhold. Henvendelsene kommer både fra leiers og leietakers side. Det som særlig volder problemer er oppsigelse av leieforhold, depositum og utgifter ved oppussing.

7.5.2 Bostøtte

Vi har en del henvendelser angående bostøtte. Etter vår erfaring er denne type støtteordning for lite kjent blant det store flertall av kvinner. Den informasjon som blir gitt når tydeligvis ikke frem.

7.6 Erstatningsrett/forsikringsrett

Forholdsvis mange av disse sakene angår statlig erstatning til voldsofre. Dette er særlig aktuelt når det gjelder voldtektsofre og ofre for kvinnemishandling generelt, samt ofre for incest. Se forøvrig statistikken som gjelder mishandlingssakene i 1992.

	Antall	Prosent
Statlig erstatning til voldsofre	12	33,3%
Medisinsk feilbehandling	2	5,6%
Erstatning etter ulykker	5	13,9%
Forsikrings saker	3	8,3%
Annet	14	38,9%
Totalt	36	100,0%

7.7 Familierett

	Antall	Prosent
Ektepakt	68	9,6%
Underholdsplikt i ekteskapet	33	4,6%
Formuesforhold i ekteskapet	98	13,8%
Spørsmål angående separasjon	107	15,2%
Spørsmål angående skilsmisse	12	1,7%
Standardformular om separasjon og skilsmisse	361	50,9%
Annet	30	4,2%
Total	709	100,0%

7.7.1 Ektepakt

I mange av henvendelsene har kvinnen til hensikt å sikre sin egen økonomiske situasjon. Ofte kommer kvinnen til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Dessverre får vi også en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt, som hun først senere ser er urimelig, f.eks. i forbindelse med et samlivsbrudd. I en del tilfeller er det også døtrene som kommer med ektepakter som deres mødre har undertegnet og som setter dem i en håpløs situasjon når mannen faller fra.

7.7.2 Underholdsplikt i ekteskapet

I enkelte av disse sakene kommer kvinnen til oss fordi den gjensidige underholdsplikten ikke oppfylles. Hun ønsker da å få vite om det er noe man kan gjøre i en slik situasjon.

7.7.3 Bidrag til kvinnen etter separasjon/skilsnisse

Her dreier sakene seg om hvorvidt kvinnen er berettiget til underholdsbidrag fra mannen etter separasjon/skilsnisse. Sakene angår også fastsettelse og innkreving av bidrag dersom hun anses berettiget til det.

7.7.4 Separasjon og skilsnisse

I de fleste av disse sakene ønsker kvinnen informasjon om fremgangsmåten ved separasjon og skilsnisse.

På grunn av det store antall henvendelser om saksgangen ved oppløsning av ekteskap har JURK utarbeidet et standardformular om fremgangsmåten ved separasjon og skilsnisse. Dette formularet sendes ofte ut til den rådsøkende før saken blir nærmere behandlet, slik at kvinnen i fred og ro kan sette seg ned å få kort informasjon om gangen i en vanlig separasjons- og/eller skilsnissesak. I endel tilfeller er denne informasjonen nok til å gjøre kvinnen selvhjulpen.

En vanlig misforståelse i disse sakene er at kvinnen tror at hun ikke kan få separasjon hvis mannen motsetter seg dette.

Enkelte kvinner frykter meklingen, og trenger nøktern informasjon om hva dette går ut på. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, f.eks. med henblikk på skifte og

barnefordeling. Vi får også henvendelser om midlertidig separasjon. Dette kan være nødvendig fordi kvinnens situasjon er prekær, mens det vanligvis tar lang tid å behandle en separasjonssøknad.

Mange kvinner har spørsmål om kravet til adskillelse i separasjonstiden. Håndhevelsen av kravet kan synes streng og skaper problemer for mange som har benyttet eller ønsker å benytte denne tiden slik lovgiver hadde til hensikt, nemlig som en periode hvor partene kan tenke seg om og prøve å finne tilbake til hverandre. I en del tilfeller har også praktiske årsaker medført at man ikke kunne flytte fra hverandre umiddelbart etter at separasjonsbevilgningen/dommen ble gitt. Særlig virker det uheldig at den ene part faktisk kan trenere skilsmissen ved å nekte å flytte.

7.7.5 Skilsmisse

En del kvinner har spørsmål i forbindelse med skilsmisse. Dette gjelder både kvinner som allerede er separert, og kvinner som ønsker skilsmisse ved dom. Et fåtall av saker dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling eller utroskap.

7.8 Innvandrerkvinnerett

Spørsmålene vi får på dette området gjelder for det meste oppholdstillatelser, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familiegjenforeningsregelen, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse. For å opparbeide selvstendig rett til å bli i landet stilles krav til minste botid i landet. Denne minstetiden er nå 3 år. I flere av sakene har vi hatt den vanskelige oppgaven å skulle råde kvinner som står overfor valget mellom å leve i et konfliktfylt ekteskap eller å reise til hjemlandet og sosial fordømmelse. Situasjonen har bedret seg noe i og med at Justisdepartementet har åpnet adgang for at mishandlede kvinner og kvinner fra den tredje verden, i slike situasjoner kan få bli i Norge.

Vi har også fått henvendelser angående f.eks. oppløsning av ekteskap inngått i utlandet og proforma ekteskap.

	Antall	Prosent
Oppholdstillatelse	39	75,1%
Arbeidstillatelse	1	1,9%
Familiegjenforening	1	1,9%
Annet	11	21,1%
Totalt	52	100,0%

7.9 Internasjonal privatrett

De fleste sakene her angår spørsmål om samboerforhold og ekteskap mellom norske og utenlandske statsborgere, og om hvilket lands regler som gjelder ved separasjon, skilsmisse, arveoppgjør og barnefordeling der bare en av partene er norsk. Vi får også spørsmål angående hvilke regler som gjelder ved giftemål i utlandet.

7.10 Rettshjelpsrett

Her registreres tilfeller hvor kvinnen har ønsket, eller JURK har anbefalt kontakt med advokat, klager på advokat, samt tilfeller hvor vi opplyste om den statlige frie rettshjelpordningen.

Vi har et eget kartotek over advokater som er villig til å ta imot klienter henvist fra JURK. I 1987 foretok vi en gjennomgang av arkivet, bl.a. i samarbeid med kritesentrene rundt om i landet. I tillegg sendte vi ut en forespørsel til samtlige advokater i landet som ikke allerede var registrert hos oss, med spørsmål om de ønsket å stå i vårt kartotek, og innenfor hvilke rettsområder de i såfall ville ha saker. Responsen var svært god. I 1992 ble det foretatt revidering av kartoteket.

I de fleste av sakene innen dette rettsområdet informerte vi om fri rettshjelpsordningen. Vår erfaring er at få vet om ordningen og de som vet om det vet svært sjelden noe om hvilke saker som faller inn under ordningen.

	Antall	Prosent
Informasjon om fri rettshjelp	31	58,5%
Henvisning til advokat	15	28,3%
Annet	7	3,2%
Total	53	100,0%

7.11 Skifterett

Skifterett går hvert år igjen som et av våre største saksområder. Mye av vårt arbeid på dette området går ut på å rydde opp i misforståelser før skifteavtalen inngås. Mange kvinner tror f.eks. at når mannen er utearbeidende skal han også ha det meste på skiftet.

Videre gjelder mange henvendelser spørsmål om å få endre en allerede inngått skifteavtale. Avtalen er ofte preget av et skjevt styrkeforhold mellom partene. Dette gjelder både der partene ikke har hatt kontakt med rettshjelper, og der de har hatt felles advokat.

Spørsmålene om skifte er så hyppige og så omfattende å besvare at vi har funnet det hensiktsmessig å utarbeide et standardformular, der hovedreglene som gjelder ved felleseieskifte er behandlet.

Spørsmålene angående dødsboskifte gjaldt særlig retten til å sitte i uskifte, og hvordan stillingen er der en av partene har særkullsbarn. En del vil også vite på forhånd hvordan et eventuelt ekteskap vil virke for dem med hensyn til særkullsbarn.

	Antall	Prosent
Standardformular	83	37,1%
Skjevdeling	11	4,9%
Vederlagskrav	3	1,3%
Oppgjør med særeiemidler	4	1,8%
Dødsboskifte	5	2,2%
Uskifte	3	1,3%
Praktisk gjennomføring av skifte	70	31,3%
Annet	45	20,1%
Total	224	100,0%

7.12 Sosial- og trygderett

	Antall	Prosent
Ytelser til enslig forsørger	40	26,5%
Barnetrygd	15	9,9%
Stønader under sykdom og fødsler	12	7,9%
Stønad ved arbeidsløshet	3	1,9%
Attføring	23	15,3%
Alderspensjon	1	0,7%
Uførepensjon	9	5,9%
Ytelser til etterlatte	1	0,7%
Andre trygdeytelser	16	10,7%
Lov om sosial omsorg	18	11,9%
Annet	13	8,6%
Totalt	151	100,0%

7.12.1 Ytelser til enslige forsørgere

De fleste kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Dette gjelder i 40 av tilfellene, noe som er en nedgang på 33,3% fra ifjor. Mange av disse kvinnene er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Andre er gravide og ønsker, eller er nødt til å være alene med omsorgen for barnet. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

Oftest er det overgangsstønaden som er det aktuelle tilbudet til disse rådsøkende. For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Disse vilkårene skaper ikke rent sjelden problemer som kan synes urimelige. Det er f.eks. flere steder i landet lang ventetid for å få separasjonsbevilling. Mange deler også bolig til tross for at de er formelt og reelt separert, fordi økonomiske og/eller praktiske grunner tilsier det. Heller ikke her har kvinnen rett til overgangsstønad.

Flere av kvinnen som oppsøker JURK har problemer med å få innvilget utdanningsstønad. Hovedhensynet bak denne ordningen er å oppfordre kvinnen til å ta utdanning, slik at hun på sikt kan få arbeid hun kan forsørge seg og barnet med.

7.12.2 Ytelser til etterlatte

Her får vi henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det spørsmålet om vilkåret for å få stønad til etterlatte som står sentralt.

7.12.3 Sosialrett

Mange av sakene gjaldt også i 1992 kvinner som falt utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfylte ett eller flere av lovens vilkår. Ofte gjaldt det kvinner som etter et langt ekteskap nå var fraskilt.

Et stadig stigende antall saker gjelder enslige forsørgere som hadde store problemer med å få pengene til å strekke til selv om det har blitt mer og mer vanlig å få støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende, og kvier seg for å ta kontakt med sosialkontoret. Et annet problem er at kvinnen ofte har vanskeligheter med selv å komme i kontakt med sin saksbehandler på sosialkontoret.

En gruppe som har dukket opp i det siste er de som sitter med for dyre boliger. Problemet oppstår når disse ikke lenger får støtte fra sosialkontoret, men i stedet får beskjed om å selge. På grunn av et generelt dårlig boligmarked får de ofte ikke solgt boligen, eller de blir i hvert fall sittende igjen med store tap og restgjeld. I de vanskeligste tilfellene har de også fått lån via sosialkontoret til kjøp av ny bolig. Siden disse lånene gjerne må benyttes innen en viss tid har de også i noen tilfeller blitt anbefalt å kjøpe før de har fått solgt den gamle boligen. Når så også den andre boligen har falt i verdi kan restgjelden ha blitt så stor at de neppe noen gang blir i stand til å komme økonomisk på fote igjen.

7.12.4 Kunnskapsmangel/informasjon om rettigheter

Her som på en rekke andre rettsområder, ser vi i JURK en utbredt mangel på kunnskap blant kvinner om rettigheter i forhold til det offentlige. Dette medfører at kvinnene i endel tilfeller ikke har oppnådd de rettigheter de har krav på etter folketrygdloven.

7.13 Ugift samliv

Selv om ugift samliv normalt skulle høre inn under familieretten har vi valgt å skille dette ut som en egen gruppe. Grunnen til dette er at vi har såvidt mange hendelser innen dette området at vi gjerne vil få frem hvilke typer spørsmål vi har på dette området.

Etter at heftet "Ugift samliv" ble revidert og utvidet i 1990 har vi kunnet besvare svært mange spørsmål ved kun å sende ut dette. I en del tilfeller kommer det selvsagt spørsmål som ikke er behandlet i heftet, og det er disse tilfellene som tallene forøvrig viser til.

Det største problemet innen området er nok at rettstilstanden på området er svært uklar og mangelen på skrevne regler sir seg utslag i feilinformasjon og stor usikkerhet. JURK erfarer gjennom saksbehandlingen at mangelen på kunnskap er stor både blant våre rådsøkende og hos hjelpeapparatet. Det verserer mange misoppfatninger, som f.eks. at man blir likestilt med ektefeller hvis man har bodd sammen 2-3 år. JURK ønsker å være med på å oppklare en del av disse misforståelsene og i den forbindelse er heftet meget informativt.

JURK har distribuert heftet "Ugift samliv" til mange offentlige kontorer. JURK håper at dette vil ha en forebyggende effekt. For å øke den forebyggende siden har JURK også holdt mange foredrag om reguleringen av samboerforhold.

Mange henvendelser gjelder opprettelse av samboeravtale. En slik kontrakt er svært bestemmende for kvinnens senere situasjon, og må utformes i samsvar med de faktiske forhold i hvert enkelt tilfelle. Vi informerer om hva en slik kontrakt bør inneholde. JURK oppfordrer også til at kvinnen får den endelige utformede avtalen til gjennomsyn hos oss før den underskrives.

Flere av henvendelsene gjelder også arverettigheter for samboende. Videre har en en del samboere spørsmål om det eksisterer noen form for underholdsplikt. Eiendomsrett til gjenstander i forbindelse med oppløsning av forholdet skaper ofte tvist.

Når det gjelder den økonomiske siden ved denne samlivsformen, informerer vi om at ugifte samboende hverken er "fugl eller fisk" i skatte- og trygdelovgivning, og at det ikke eksisterer noen underholdsplikt i samboerforhold. De har ingen automatisk arverett

etter hverandre, og kan heller ikke sitte i uskiftet bo. På den annen side har samboere frihet til, på enkelte områder å avtaleregulere flere av disse spørsmålene.

JURKs erfaring er at få samboere oppretter kontrakt. Dette setter ofte kvinnen i en svak stilling. I de fleste tilfeller benytter kvinnen sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Kjønnssrollemønsteret i samboerforhold skiller seg ikke vesentlig fra ekteskapets.

Samboere som får et forslag til samlivsavtale har lettere for å sette seg ned å finjustere denne til sin situasjon, slik at de får avtaleregulert samboerforholdets økonomiske side, samt opphørs- og delingsregler.

Noe av årsaken til at flere etter hvert oppretter kontrakt skyldes nok også at denne samlivsformen har blitt mer vanlig i samfunnet som et reellt alternativ til ekteskap.

	Antall	Prosent
Standardformular	12	4,2%
Generelle spørsmål om samboeres rettigheter	29	10,0%
Spørsmål om, og opprettelse av samboeravtale	19	6,7%
Opprettelse av gjensidig testament	3	1,0%
Spørsmål om felles barn	11	3,9%
Spørsmål om felles bolig	17	6,0%
Heftet "Ugift samliv"	193	68,1%
Annet	11	3,9%
Totalt	283	100,0%

8 Statistikk på grunnlag av mishandlings skjemaer

8.1 Generelt

Nedenfor følger det registrerings skjemaet som saksbehandlerne i JURK fyller ut i de sakene der kvinnen opplyser at hun har blitt mishandlet. Vi regner som sikkert at det er store mørketall her, da dette er noe som ofte kommer fram etter at vi har jobbet i lang tid med en sak. Vi vet av erfaring at dette er noe mange kvinner kvier seg for å snakke om. Mange kvinner søker vår hjelp f.eks. for å få vite hvordan de skal gå frem for å få separasjon/skilsmiss. Hvorfor de ønsker å gå til et slikt skritt kommer ikke alltid frem. Det er derfor svært viktig at saksbehandlerne er oppmerksomme på signaler som kan bety at kvinner mishandles. I slike saker vil kvinnen ofte ha behov for mer informasjon, f.eks. om anmeldelse, kriesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre o.l.

I 1992 ble 76 mishandlings skjemaer fylt ut. Dette er en økning på 67% fra 1991. Vi kan selvfølgelig ikke utelukke at vold og mishandling er blitt mere vanlig, men tilskriver vel like gjerne økningen at det er blitt mere åpenhet omkring emnet. Dette vil kunne forklare at flere tør å fortelle om det de har vært utsatt for. Dette ser vi i såfall som en svært positiv utvikling.

På de neste sidene følger et utdrag av den statistikken som ble utarbeidet på grunnlag av disse skjemaene.

8.2 Kontakt med JURK

	Antall	Prosent
Telefon	61	80,2%
Personlig fremmøte	12	15,8%
Brev	3	4,0%
Totalt	76	100,0%

Ut fra tabellen ser man at de fleste henvendelser i disse sakene skjer via telefon. I praksis ønsker imidlertid ofte kvinnen også å treffe saksbehandleren personlig. Dette medfører at man i de aller fleste av disse sakene har personlig kontakt med kvinnen. Unntak forekommer nesten bare i de tilfellene hvor dette av geografiske årsaker er umulig.

8.3 Mishandlers forhold til kvinnen

	Antall	Prosent
Ektemann	34	44,7%
Samboer	9	11,9%
Eks-samboer og eks-ektefeller	11	14,5%
Far	3	3,9%
Familiemedlem forøvrig	5	6,6%
Ukjent	1	1,3%
Flere mishandlere	1	1,3%
Andre	11	14,5%
Ikke oppgitt	1	1,3%
Totalt	76	100,0%

8.4 Arten av mishandlingen

I de fleste tilfeller blir det kun oppgitt at det har forekommet fysisk mishandling. Det er stor grunn til å anta at i forhold med grov mishandling over tid har det også forekommet en del tilfeller av psykisk mishandling. Psykisk mishandling dreier seg om ofte om trusler. Dette omfatter alt fra "vanlige" trusler til drapstrusler.

JURK har i 1992 mottatt få saker som gjelder voldtekt. Kvinnene kommer som regel til oss først når det skal reises krav om erstatning. Behovet for juridisk hjelp på et tidligere tidspunkt blir for kvinnene fra Oslo (som vi får flest henvendelser fra) som regel dekket av Akuttmottaket ved Oslo legevakt, og ved ordningen med gratis bistandsadvokat.

	Antall	Prosent
Fysisk	22	28,9%
Psykisk	10	13,2%
Begge deler	42	55,3%
Ikke oppgitt	2	2,6%
Totalt	76	100,0%

8.5 Varighet

	Antall	Prosent
Opptil 1 år	11	14,5%
Over 1 år	38	50,0%
Ikke oppgitt	27	35,5%
Totalt	76	100,0%

8.6 Anmeldelse

	Antall	Prosent
Ikke anmeldt	42	55,2%
Anmeldt	24	31,7%
Ikke oppgitt	10	13,1%
Totalt	76	100,0%

8.7 Kontakt med andre instanser

De som har vært i kontakt med andre instanser, har gjerne vært i kontakt med flere. Dette kan være lege, politi og psykolog. Dette er grunnen til at sluttsummen her er høyere enn antall utfylte skjemaer. Vi har dessuten vært i kontakt med 15 kvinner som ikke har vært i kontakt med noen andre om saken. I disse tilfellene forsøker vi også å gi dem råd med hensyn til hvor de kan få hjelp og støtte med annet enn det juridiske. Dette kan være både krisesentre og Støttesenteret mot incest. Vi har også vært behjelpelig med å følge noen til politiet fordi de var redde for å gå alene.

Andre instanser	Antall	Prosent
Lege	17	15,0%
Politi	22	19,3%
Krisesenter	13	11,4%
Støttesenteret Mot Incest	1	0,7%
Tannlege	0	0,0%
Psykolog	22	19,3%
Andre	7	6,1%
Ikke vært i kontakt med noen	15	13,1%
Ikke oppgitt	16	15,1%
Totalt	113	100,0%

8.8 Åstedet

Som vi kan se av tabellen er det ikke den "blinde gatevolden" som dominerer. De aller fleste blir mishandlet i hjemmet. Under begrepet faller både eget hjem, parters og foreldres hjem. I de tilfellene vi har av at mishandlingen både har skjedd hjemme og ute, er mishandler den samme i de forskjellige tilfellene.

	Antall	Prosent
Hjemme	57	75,1%
Både i hjemme og ute	3	3,9%
Annet sted	6	7,9%
Ikke oppgitt	10	13,1%
Totalt	76	100,0%

8.9 Kvinnens alder

	Antall	Prosent
1-20 år	6	7,9%
21-30 år	25	32,9%
31-40 år	20	26,4%
41-50 år	11	14,5%
Over 50 år	5	6,5%
Ikke oppgitt	9	11,8%
Totalt	76	100,0%

8.10 Kvinnens yrke

	Antall	Prosent
Hjemmearbeidende	15	19,8%
Utearbeidende	28	36,8%
Arbeidsledig	2	2,6%
Trygdet	9	11,8%
Student/elev	7	9,2%
Ikke oppgitt	15	19,8%
Totalt	76	100,0%

8.11 Kvinnens bosted

Som man ser kommer de fleste henvendelsene fra Oslo og nærliggende områder.

	Antall	Prosent
Oslo	40	52,6%
Akershus	3	3,9%
Østfold	1	1,3%
Vestfold	1	1,3%
Hedmark	3	3,9%
Oppland	1	1,3%
Buskerud	3	3,9%
Telemark	1	1,3%
Aust-Agder	1	1,3%
Vest-Agder	1	1,3%
Rogaland	1	1,3%
Hordaland	0	0,0%
Sogn og Fjordane	0	0,0%
Møre og Romsdal	2	2,6%
Sør-Trøndelag	1	1,3%
Nord-Trøndelag	1	1,3%
Nordland	1	1,3%
Troms	2	2,6%
Finnmark	3	3,9%
Ikke oppgitt	8	10,5%
Totalt	76	100,0%

8.12 Mulige feilkilder

Mishandlings skjemaene er utfylt av saksbehandleren etter de opplysninger som er kommet frem under samtalen med den rådsøkende. Saksbehandleren har ikke alltid stilt spørsmål fra skjemaet direkte til den rådsøkende. Dette medfører at ikke alle spørsmålene på skjemaet blir like godt opplyst og at det for enkelte spørsmål er forholdsvis store mørketall.

8.13 Kommentarer til tabellene

Mishandlingen skjer stort sett i hjemmemiljøet, enten hos kvinnen eller hos gjerningsmannen. Dette underbygger tidligere og sterke antakelser om at hjemmevolden er stor.

De fleste sakene JURK behandlet innenfor dette området i 1992 gjaldt mishandling innenfor etablerte forhold (ekteskap og samboerforhold). Gjerningsmannen var kjent av den mishandlede/voldtatte/incestutsatte fra før. Dette bekrefter annen forskning på området.

Mishandlingen har i de fleste tilfeller foregått over lang tid (mer en 1. år).

Kvinnene har ofte vært utsatt for vold av grov karakter. Mishandlingen har ofte resultert i bloduttredelser, sprekker i huden, svimmelhet, kvalme, utslåtte tenner, nedsatt hørsel og brukne ribben.

I tillegg til de rent fysiske skadene, opplever vi at mange kvinner har fått psykiske problemer av til dels alvorlig art. Fysisk mishandling skaper angst og er med på å bryte ned kvinnens selvfølelse og gjøre henne avhengig av mannen. Fysisk mishandling skjer ofte i sammenheng med psykisk mishandling i form av maktdemonstrasjoner, nedsettende snakk og trusler om fysisk vold. Resultatet kan være at kvinnen skammer seg over det som har skjedd, føler seg medskyldig, og er redd for å fortelle det til noen fordi det kan skade mannen.

Vi har også i vår saksbehandling hatt tilfeller der utenlandske kvinner med opphold i Norge på familiegjenforeningsgrunnlag er blitt feilinformert av sine menn om deres rettigheter i Norge, og om faren for å bli sendt ut av landet. Dette blir brukt som et maktmiddel av mannen til å skape frykt og utrygghet hos kvinnen.

9 Prinsipielt og forebyggende arbeide

9.1 Generelt

Som tidligere nevnt, kan JURKs arbeid deles i tre hoveddeler. Vi gir gratis rettshjelp, arbeider prinsipielt i et kvinnepolitisk perspektiv, samt driver forebyggende arbeid. Det er de to siste sidene ved JURKs arbeid som skal belyses i det følgende.

JURK ser på det prinsipielle og forebyggende arbeidet som like viktig som saksbehandlingen, fordi dette gir hjelp til kvinner generelt, mens den konkrete saksbehandlingen bare gir hjelp til den enkelte kvinne. Det meste av våre bevilgninger er imidlertid øremerket til saksbehandling, så det prinsipielle arbeidet kan derfor ikke bli så omfattende som vi ønsker.

Det prinsipielle arbeidet bygger til dels på erfaringer vi får gjennom saksbehandlingen. Hva slags prinsipielt arbeid vi til enhver tid driver, avhenger dessuten av henvendelser vi får fra rådsøkende, oppfordringer utenfra, f.eks. offentlige instanser, interesseorganisasjoner, krisesentre og enkeltpersoner, samt ideer fra JURKs saksbehandlere.

Det prinsipielle arbeidet foregår i tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder eller tar seg av administrative oppgaver. I 1992 hadde vi Rettsorienteringsgruppe, PR-gruppe, Bredtveitgruppe, Volds- og mishandlingsgruppe, Prinsipiell gruppe, Innvandrerkvinnegruppe, Studieturgruppe, Skoleprosjektgruppe samt Opplæringsgruppe for nye medarbeidere. Høsten 1992 hadde JURK kreativsdag på Hoppeseter, jusstudentenes hytte. Vi drøftet bla. JURKs organisasjon, i tillegg til en del prinsipielle spørsmål. Vi besluttet å slå sammen Rettsorienteringsgruppen, Prinsipiell gruppe og Skoleprosjektgruppen, slik at fra 1993 vil Prinsipiell gruppe gjøre disse tre gruppernes arbeid. Det ble også bestemt at daglig ledere skal overta PR-gruppens arbeid, da dette naturlig henger sammen med deres øvrige arbeidsområde.

Vi vil i det følgende ta for oss hva slags prinsipielt arbeid som ble gjort innenfor de forskjellige gruppene i 1992.

9.2 Rettsorienteringsgruppen

Rettsorienteringsgruppen består av 4 medarbeidere. Gruppens formål er å gi generell rettsinformasjon til kvinner, og gjøre dem oppmerksom på deres rettslige stilling. Det er meningen at vi med dette skal kunne belyse de ulike juridiske problemer og konsekvenser før de faktisk inntreffer. JURK har gjennom sitt saksmateriale erfart at kvinner ofte er dårlig eller feil informert om sine juridiske rettigheter.

Ved å holde foredrag og drive med annet rettsorienteringsarbeid, håper vi at vi kan gjøre flere kvinner i stand til å fremme sine krav og sin rett. Det er viktig for oss å få vekket kvinners interesse for sin egen juridiske stilling. Vi kan med dette være med på å forhindre at kvinner blir en gruppe, som på grunn av manglende juridiske kunnskaper, kommer dårligst ut av problemsituasjoner.

Våren 1992 holdt vi foredrag for beboerne ved Nanna Maries Mødrehjem. De hadde behov for informasjon om samværsrett til felles barn generelt, og spesielt om samværsrett der far er voldelig og/eller truer med kidnapping.

Vi holdt også et foredrag i samarbeid med P.R. gruppen for kvinner ved Oslo Diplomatic Corps. De var interessert i å høre om JURKS virksomhet og om vårt syn på kvinners rettslige stilling i Norge. Både Gjerdrum trygdekontor og Enebakk Husmorlag inviterte oss til å holde foredrag om generell familierett. I oktober holdt vi foredrag for 1. avd. studenter om ugift samliv, etter forespørsel fra Rettspolitisk forening.

I samarbeid med daglig leder skrev vi et leserinnlegg i Asker og Bærum budstikke. Innlegget tok opp bestemmelsene i den nye ekteskapsloven angående adgangen til separasjon, separasjonstid og mekling.

Likestillingsrådet intervjuet oss angående en artikkel om ugift samliv til tidsskriftet "Likt og ulikt". De var først og fremst interessert i å høre om betydningen av å opprette en samlivskontrakt.

Videre møtte vi en forfatter som skulle skrive bok om kvinner og økonomi. Hun hadde spørsmål fra mange forskjellige rettsområder, men var mest interessert i den økonomiske delingen ved en skilsmisse. Vi mottok også en henvendelse fra Statens Informasjonstjeneste angående kvinners informasjonsbehov i familiespørsmål.

Kvinnejournalen tok kontakt med oss i mars måned angående en fast

spalte for JURK i bladet. Første innlegg kom i mainnummeret og var en ren presentasjon av JURK. I de senere nummere har spalten hatt karakter av en temaspalte, der R.O. har hatt hovedansvaret, men de andre gruppene har også kommet med bidrag.

9.3 PR-gruppen

PR-gruppen i JURK har som hovedformål å spre informasjon om organisasjonen. Denne gruppens arbeid er viktig for JURKs eksistens, og av stor betydning, da vårt mål er at flest mulig kvinner skal vite om JURK; og dermed kunne benytte seg av våre tilbud.

Etter forespørsel fra fagutvalget på samfunnsvitenskapelig fakultet holdt vi foredrag på engelsk om JURK, for kvinnelige studenter fra Litauen. PR-gruppen har dessuten i samarbeid med RO-gruppen holdt foredrag på engelsk for Oslo Diplomatic Corps. Denne organisasjonen består av kvinnelige ansatte ved de forskjellige ambassadene i Oslo. I tillegg holdt vi foredrag for aleneforeldregruppen på Gjerdrum.

Vi har i løpet av 1992 jevnlig også kontaktet ukeblader og aviser med forespørsel om de kunne tenke seg å skrive om JURK, eventuelt skrive om juridiske temaer som er relevante for kvinner. I tillegg har vi sendt pressemeldinger til de største avisene i hvert fylke.

I tillegg har vi vært på Østlandssendingens program "Platestafetten". Vi ble utfordret av Lucy Smith, og vi fikk god respons på dette innslaget.

Som et ledd i PR-virksomheten har PR-gruppen sendt ut endel informasjonsmatriell utarbeidet av JURK. Dette er en av gruppens faste oppgaver. Vi har også satt opp plakater med informasjon om JURK. Videre har vi gjort ferdig den nye folderen om JURK. Vi har tegnet ny forside og oversatt brosjyren til engelsk. Vi har sendt folderen og plakat til trygdekontorene i Oslo, Akershus og Østfold, alle landets krisesentere, og flere fylkesarbeidskontorer og helsestasjoner, og bedt dem hjelpe oss med å gi informasjon om JURK.

Vi har informert om JURK til en gruppe i Guatemala, som ønsker å starte opp et tilsvarende tiltak som vårt, og derfor hadde behov for en del informasjon.

9.4 Bredtveitgruppen

Bredtveit-gruppens formål er å øke de kvinnelige innsattes kunnskaper om sine juridiske rettigheter og plikter. Dette gjør vi ved å gi råd i konkrete juridiske spørsmål, og ved å informere generelt om juridiske temaer som vi erfarer at fangene er opptatt av.

Informasjonsmøte

I begynnelsen av hvert semester har hele Bredtveit-gruppen, et informasjonsmøte med ledelsen på Bredtveit kvinnefengsel- og sikringsanstalt (heretter kalt Bredtveit).

På informasjonsmøtet deltar alltid hele Bredtveit-gruppen, d.v.s. 4 medarbeidere. Dette møtet gir oss anledning til å bli kjent med forholdene ved Bredtveit. Bredtveit-gruppen får omvisning på de forskjellige avdelingene og informasjon om selve driften av fengselet. Vi sørger for at det blir hengt opp oppslag om JURKs virksomhet og hva vi kan bistå de innsatte med. Noen av oppslagene er på engelsk, da endel av de innsatte er utenlandske statsborgere.

Mottak av de rådsøkende

I begynnelsen av hver måned drar 2 medarbeidere fra gruppen opp til Bredtveit og tar imot henvendelser.

Bredtveit stiller et rom til vår disposisjon. Der kan de innsatte kontakte oss. Selve annonseringen av JURKs saksmottak skjer ved beskjed over høytaleranlegget. Beskjeden blir gitt dagen før og den dagen vi kommer dit.

Saksbehandlingen

Bredtveit-gruppen fikk i 1992 inn 24 nye saker fra de innsatte på Bredtveit. Ved hver henvendelse er det som oftest flere problemer den innsatte ønsker informasjon om, og hjelp til å løse.

Henvendelsene dreier seg først og fremst om hvilke rettigheter de innsatte har under soningen og ved løslatelsen, herunder hjelp til søknader om permisjoner og benådning. Mange av de utenlandske kvinnene ønsker også å undersøke muligheten for å sone i sitt eget land.

De innsatte ønsker også hjelp til å løse problemer i forhold til verden

utenfor fengselsmurene. Typiske eksempler er samvær med egne barn og spørsmål angående sosialhjelp og trygd.

Endel av sakene dreier seg om barnerett. I motsetning til mannlige innsatte, mangler de kvinnelige innsatte i stor utstrekning noen som venter på dem utenfor murene til å ta seg av hjem og barn. Kvinnenes barn blir derfor ofte satt under barnevernet og plassert i fosterhjem for kortere og lengre perioder. Dette fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige har problemer vedrørende barn både under og etter soning. Kvinner opplever ofte problemer med å få tilbake omsorgen for barna etter endt soning.

9.5 Volds- og mishandlingsgruppen

Volds- og mishandlingsgruppen har i 1992 bestått av 5 medarbeidere.

Volds- og mishandlingsgruppen driver saksbehandling på alle nivåer for kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Disse sakene er generelt mer omfattende og tidkrevende enn andre saker. Karakteristisk for alle volds- og mishandlingssakene er at de går over lang tid, gjerne med flere saksbehandlere. Dette gjelder spesielt søknadene om statlig erstatning for voldsofre og billighetserstatning. Et problem i erstatningssakene er vilkåret om at gjerningsmannens navn som hovedregel må oppgis, og forholdet må være anmeldt. Vi opplever at dette sjelden er tilfelle, da kvinnen ofte føler seg sterkt truet eller presset, og er redd for represalier.

Innhenting av dokumentasjon til erstatningssøknadene medfører ofte vanskeligheter. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Det er svært vanskelig å få innvilget erstatning dersom overgrepet ikke eller i liten grad lar seg dokumentere.

Også i 1992 har mesteparten av volds- og mishandlingssakene vært erstatningssaker. Men vi har også hatt flere saker om samværsrett hvor det er mistanke om incest. Det er svært vanskelig for moren å få hjelp i slike saker. Dette gjelder spesielt når barnet er under skolepliktig alder, og overgrepet ikke er voldtekt. Det foreligger få eller ingen tekniske bevis, og man må basere seg på barnets uttalelser eller adferd. I tilfeller som dette har barnet heller ikke rett til bistandsadvokat.

Volds- og mishandlingsgruppen har dessuten samarbeidet med Bredtveitgruppen om å søke voldsoffererstatning på vegne av innsatte på Bredtveit, og vi har hjulpet klienter med å få innsyn i journaler. I tillegg kommer det inn enkelte akutsaker og andre rådgivnings- og henvisningssaker.

Medarbeidere i volds- og mishandlingsgruppen har i år deltatt på følgende seminarer:

- Forskningsprogram om kvinnemishandling
- Likestillingsrådets høring om seksualisert vold
- Åpen Dag hos Støttesenteret mot incest

Vi har holdt foredrag og hatt klientmottak på Nadheim, Kirkens Bymisjons Dagsenter for prostituerte, og holdt foredrag på Nanna Maries Mødrehjem om incest- og samværsproblematikken.

Volds- og mishandlingsgruppen opplever fremdeles en generell økning i antall saker hvor incest og mishandling utgjør mesteparten av vårt arbeid. Dette skyldes dels en generell økning i vold og kriminalitet, og dels at det i økende grad fokuseres på problematikken.

Ofte dukker imidlertid opplysninger om mishandling eller incestovergrep opp på et senere tidspunkt. Kvinnen henvender seg til JURK for å få hjelp til å løse andre problemer. Etterhvert viser det seg at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep eller mishandling, og vi synes det er viktig å fange opp signaler om at dette har skjedd.

Volds- og mishandlingsgruppen har hatt stor sakspågang i 1992. En del av sakene inneholder lite juss, og alle medarbeiderne har gitt uttrykk for at "sosialarbeiderrollen" mange ganger er like nødvendig som det å gi ren, juridisk bistand.

9.6 Prinsipiell gruppe

Prinsipiell gruppe besto av 4 medarbeidere i 1992. Under denne gruppens arbeidsfelt faller alt prinsipielt arbeid som JURK ønsker å engasjere seg i og som faller utenfor de øvrige tverrgruppenes prinsipielle arbeid.

Gruppen arbeider med henvendelser JURK får fra organisasjoner og enkeltpersoner som høringsuttalelser, støtteerklæringer etc. I tillegg

tar også Prinsipiell gruppe initiativ til saker den mener JURK bør engasjere seg i, og uttale seg om.

I 1992 svarte gruppen på 6 høringsuttalelser. Den første dreide seg om endring i lov om innkreving av underholdsbidrag. Etter å ha vurdert forslaget gikk vi imot dette, da vi mente det innebar en klar svekking av kvinnens stilling. Den andre gikk ut på endring av en forskrift om innføring av stykkprissatser ved fritt rettsråd og i straffesaker. Vi stilte oss skeptiske til forslaget, da vi mente det kunne gå utover rettssikkerheten til de svakeste gruppene i samfunnet. Den tredje dreide seg om utvidelse av bruk av DNA-testing i farskapssaker. Vi stilte oss positive til utvidet bruk av DNA-testing, da vi mente dette ville være en gunstig løsning for begge parter i en farskapssak. Foruten dette har vi skrevet høringsuttalelser angående forskriftene til meklingsregelen i ekteskapslovens § 26 og forslag til lov om registrert partnerskap; vi stilte oss positive til begge disse lovforslagene. Den siste høringsuttalelsen vi skrev, dreide seg om to-instansbehandling, anke og juryordningen i straffesaker. Førstnevnte stilte vi oss positive til, mens sistnevnte er vi ikke tilhenger av.

Vi har fått tilbud om å svare på enda flere høringsuttalelser, men vi har takket nei. Bakgrunnen for dette er at vi mente at emnene ikke dreide seg spesielt om kvinner og deres problemer, og på grunn av stor arbeidsmengde prioriterer vi denne type høringsuttalelser.

I tillegg til dette har vi skrevet støtteerklæring til fordel for den irske 14 år gammel jenta som ble gravid etter en voldtekt, og som ble nektet å ta abort. Støtteerklæringen ble sendt til Dublin Well Woman Centre. Vi mottok takkebrev og løfte om videre opplysninger om deres arbeid for kvinners rettigheter.

Vi har også revidert en del stensiler som var foreldet.

9.7 Innvandrerkvinnegruppen

Innvandrerkvinnegruppen ble opprettet i 1986 og har fire medarbeidere. Tidligere besto gruppen av tre medarbeidere, men på grunn av stor sakspågang av innvandrersaker ble gruppen utvidet. Et hovedformål for innvandrekvinnegruppen er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter. I tillegg forsøker gruppen å tilegne seg kunnskap om fremmed rett, som vi anvender i den enkelte sak.

I utgangspunktet er alle saker som har tilknytning til et annet land en sak for innvandrerkvinnegruppen. Henvendelser fra norske kvinner som har utenlandske kjærester eller ektemenn/samboere faller følgelig inn under gruppens arbeidsområde. I vårsemesteret 1992 har imidlertid sakspågangen vært såpass stor at gruppen har funnet det nødvendig å overlate enkelte innvandrersaker til andre medarbeidere. Dette gjelder saker som ikke direkte gjelder oppholds-/arbeidstillatelse eller bosettingstillatelse.

Vi mottar henvendelser fra kvinner fra alle verdensdeler. Ofte gjelder det spørsmål om oppholdstillatelse for kvinnen og barna hennes etter et samlivsbrudd. Kvinnens oppholdstillatelse er ofte knyttet til mannen, ved at hun er gift med en norsk statsborger eller en mann med oppholdstillatelse i Norge. Hvis ekteskapet oppløses eller partene flytter fra hverandre før det er gått tre år, medfører dette som regel at kvinnen ikke lenger får opphold i Norge. Dette gjelder også hvis mannen ikke får fornyet sin oppholdstillatelse.

Innvandrerkvinnegruppen behandler en del internasjonal privatrettslige spørsmål. Når forholdet har tilknytning til flere land, kan det oppstå spørsmål om hvilket lands rett som skal legges til grunn. Dette kan være av stor betydning, da de ulike land har forskjellige rettsregler.

Noen kvinner har problemer som studenter i Norge. Endel av disse studentene ønsker å bli i landet etter at de er ferdige med studiene. Imidlertid vil opphold i studieøyemed som oftest ikke danne grunnlag for videre opphold etter at studiene er avsluttet. Skifte av studie kan også medføre at de mister oppholdstillatelsen.

Innvandrerkvinnegruppen får stadig flere spørsmål vedrørende kidnapping av barn. Spesielt er dette aktuelt hvis mannen kommer fra et land utenfor Europa. Disse landene har vanligvis ikke inngått noen utleveringsavtaler vedrørende kidnappede barn. Fordi en norsk avgjørelse ikke blir anerkjent i disse landene, kan vanskelige situasjoner oppstå.

Øvrige saksområder er gjeldsspørsmål, straffbare forhold og generell informasjon om fremmedrett.

Problemet i arbeidet med denne gruppen kvinner er at det ofte er svært vanskelig å nå ut med informasjon. På grunn av språkproblemer benytter vi i stor grad tolker i vårt arbeid. Tolketjenesten i innvandreretaten gir gratis bistand.

I januar, deltok innvandrerkvinnegruppen på konferansen om innvandrerkvinner og likestilling, arrangert av likestillingsrådet. Her var det ulike representanter, fra blant annet MIRA senteret, SINTEF og ulike departementer. Etter interessante foredrag, ble seminaret avsluttet med en paneldebatt. Innvandrerkvinnegruppen synes seminaret var interessant da dette blant annet ga oss en bedre oversikt over hvilke problemer innvandrerkvinnene står overfor i dag.

I tillegg til ren saksbehandling har vi også svart på høringsnotater angående endringer av forskrifter til Utlendingsloven, forskrifter i forbindelse med ekteskapslovens § 7H og reduksjon av botidskravet for erverv av norsk statsborgerskap.

9.8 Skoleprosjektgruppen

Skoleprosjektgruppen har, med økonomiske støtte fra Oslo kommune, utarbeidet et hefte som tar utgangspunkt i temaet likestilling. Det er lagt vekt på arbeidsrett, trygderett og familierett. Heftet er utgangspunktet for et foredrag som hovedsaklig holdes for elever i den videregående skole. Poenget med foredraget er blant annet å belyse forskjellene mellom teori og praksis i jussen. Elevene skal gjennom heftene forberede seg til foredraget. Vi har holdt flere foredrag på ialt 15 skoler, og foredragene ble svært godt mottatt både av elever og lærere. Vi vurderer å fortsette med dette prosjektet i 1993 hvis vi har økonomi til det.

9.9 Studieturgruppen

Tidlig i semesteret 1992 ble det bestemt at studieturen dette året skulle gå til Istanbul i Tyrkia. Formålet med turen var å undersøke tyrkiske kvinners rettsstilling.

Det bli sendt ut flere hundre søknader om økonomisk støtte til advokatkontorer, Universitetet i Oslo og forskjellige bedrifter. Før avreise hadde man fått inn ca. 2000,- kr. til hver deltager. De øvrige utgifter ble dekket av deltagerne privat.

For å få hjelp til de faglige arrangementene tok gruppa kontakt med Den tyrkiske ambassade i Oslo. Den tyrkiske ambassade i Oslo sendte våre ønsker videre til Den kvinnelige tyrkiske advokatforening i Istanbul. Disse lovet å etterkomme ønskene så langt det lot seg gjøre.

Mesteparten av våre ønsker ble oppfylt da vi kom til Istanbul. Vi besøkte krisesenteret Mor Cati, Universitetet i Istanbul, Høyesterett, kurderavisen Yeni Ülke, Istanbul Bar Association og ELŞA, avd. Istanbul. Turen var svært lærerik og usedvanlig vellykket.

Nærmere informasjon fås i egen studieturrapport.

9.10 Revisjonsgruppen

Det ble enstemmig vedtatt på allmøte 9/1-92 at det skulle opprettes en egen gruppe til revisjon av boken "Kjenn din rett". Bakgrunnen var at boken var blitt foreldet p.g.a. flere viktige lovendringer. Her kan nevnes endringer i arveloven, ny hustandfelleskaplov og ny ekteskapslov. Det var særlig den nye ekteskapsloven, som trer i kraft 01.01.93, som gjorde at vi fant det nødvendig med en ny utgave. JURK har mottatt flere henvendelser fra kvinner som er usikre på hva den nye ekteskapsloven vil bety for dem.

De første kapitlene i boken ble fordelt mellom gruppe-medlemmene. Godkjenningsmøter ble holdt etterhvert som emnene ble revidert. Sommeren 92 ble mesteparten av arbeidet med boken gjort; to medarbeidere arbeidet full tid en måned hver. Boken behandler emner som likestilling, fødselsrett, ugift samliv, familierett og skifterett, barn og foreldre, offentlige stønader, arbeidsrett, vold mot kvinner og rettshjelp.

JURK har mottatt tilskudd fra Barne- og familiedepartementet til revideringen.

Boken var til salgs i alle bokhandler fra 4. januar 1993. JURK har gitt fra seg royalties for at boken kun skal koste kr. 98,-.

9.11 Fellesseminaret

Hvert år arrangeres det et fellesseminar for alle de fire studentrettshjelptiltakene, Jussformidlingen, Juss Hjelpa, Juss buss og JURK. Fellesseminaret er et verdifullt arrangement for å opprettholde kontakten mellom studentrettshjelptiltakene, utveksle erfaringer og inspirere hverandre i det arbeidet vi gjør. Organisasjonene bytter på å ordne program, skriver rapport, søke om økonomisk støtte, skrive regnskap, samt å ta seg av praktiske gjøremål som reise og overnatting.

I 1992 hadde JURK hovedansvaret for å sende søknader om økonomisk støtte og sette opp regnskapet for seminaret.

Fellesseminaret 1992 ble holdt i Tromsø i tidsrommet 19.03-21.03. Det er første gang fellesseminaret ble arrangert i Nord Norge. Seminaret hadde 59 deltagere.

Temaene for seminaret var følgende:

Fredag holdt en representant fra Sivilombudsmannes kontor foredrag om Sivilombudsmannens funksjon og virke. Deretter fulgte det en presentasjon av de ulike rettshjelptiltakene med hovedvekt på hvilke fordeler og ulemper det enkelte tiltak har. Leif Dunfjell informerte om Rettshjelpkontoret i Karasjok og om arbeidet deres. Tilslutt ble det gitt en oversikt over klage og ankemuligheter på forvaltningsrettens område ved amaunuensis Monica Hansen.

Temaet for lørdagen var "pressen som forhåndsdomstol". Det ble holdt en orientering av Arne Blix som er journalist ved Adresseavisen med spesiell interesse for presseetikk. Deretter fulgte det en paneldebatt. Deltagerene ble deretter delt opp i ulike grupper hvor de diskuterte hvordan rettshjelptiltakene kunne bruke pressen i sitt arbeide.

Egen rapport fra seminaret fås ved henvendelse.